

ETF UK

POSUDEK NA BAKALÁŘSKOU PRÁCI SIMONY VYDRŽALOVÉ, únor 2007

Téma *Symbol z pohledu liturgie a analytické psychologie C. G. Junga*, které si studentka zvolila, vzbuzuje zájem a očekávání: propojení teologie a psychologie je výzva.

Autorka však překládá text, ve kterém značně převažuje psychologická část nad teologickou a propojení s teologií je jen v kusých, krátkých pasážích.

Práce je rozdělena do svou přibližně stejně obsáhlých částí. V první je představen symbol z hlediska hlubinné psychologie a v druhé je jako symbol interpretován křesť.

Autorka čerpá z relevantní literatury dostupné v českých překladech, nicméně celý text působí poněkud rozporuplně, místy až nezrale, a přináší rozpaky.

Dominantou je jazyk, silně až přehnaně napodobující obrazivý, metaforický, beletristický jazyk C. G. Junga. Autorčin jazyk však je až přehnaně archaický, plný přechodníků a již nepoužívaných obrátů, tvoří dlouhá souvětí bez vyjádřených přísudků, což ve spojení s četnými gramatickými chybami¹ a jazykovými nepřesnostmi² působí spíše jako karikatura. V dlouhých větách se místy ztrácí myšlenky, nebo se jejich význam zacykluje, a tím se vytrácí smysl.

Další rozporuplné dojmy přináší zaměření práce na analytickou psychologii, která sice předpokládá duchovní rozměr člověka, nicméně ve značně nekřesťanském pojetí. Bůh je archetypem, který vychází („je produkován“) z hlubin kolektivního nevědomí a zasahuje individuální psyché člověka. Ale Bůh Hospodin, milující, laskavý, blízký i vzdálený nebeský Otec – můj i váš – je skutečná osoba, jednající zcela nezávisle na lidech a jejich existenci. Ovšem jakýkoli náhled na meze jungiánského pojetí, či dokonce jeho kritické zhodnocení v práci nenacházíme. Naopak i ty skutečnosti, které vyplývají z Hospodinovy obrovské milosti, klíčové pro spasení jednotlivce, jsou adaptovány a vykládány v ryze osobní (až bych řekla sobecké) úrovni lidské psychiky a psychologie. Toto je bod, ve kterém vidím velké rezervy práce, která dávala příslib teologicko-psychologického dialogu.

Rezervy textu jsou také v nedostatečně promyšlených tvrzeních, která jsou opakovaně předkládána jako jednoznačná, přestože jsou z teologického či psychologického hlediska přinejmenším diskutabilní, pokud přímo nevyvolávají nesouhlas. (K posudku přikládám pro autorku několik konkrétních námitek a podnětů.)

Dialogu psychologie a teologie je věnováno jen velmi málo prostoru, přestože jsou tyto pasáže přínosné a z titulu práce žádoucí.

Definici pojmu symbol nacházíme až na str. 17, což také přispívá ke zmatku. Teprve tam je pojem vymezen úžeji jako zobrazující ty obsahy, které z větší části přesahují vědomí, a je tak odlišen od „menších“ symbolů, řekněme alegorií či znaků, které kvalitám symbolu nedostačují. Tato definice je však méně běžná, proto by měla být uvedena již v úvodu, aby se usnadnilo porozumění textu.

Oceňuji praktickou část, která spočívá v hlubinně psychologickém výkladu symbolu křtu a v tomto výkladovém rámci je zcela relevantní. Autorka zde pracuje již pouze s literaturou Jungovou a ukazuje, že je schopná samostatně v jeho intencích symboly interpretovat. I zde však narážíme na určité teologické nedostatky a spornou psychologizaci Písma (např. Izrael otročí v Egyptě „cítí potřebu vyvázat se z nepřátelské moci“ aj.).

Tuto praktickou část autorka nazvala *Práce se symbolem imaginativně-intuitivní metodou*, bohužel zde není vysvětleno, jaké postupy tato metoda využívá, jaké jsou její možnosti a omezení.

Nejhodnotnější částí celého pojednání, která pak příznivě ovlivnila i posudek, je závěr. V něm jakoby se konečně projevila autorčina osobnost. Setkáváme se zde i s jasněji formulovanými myšlenkami, místy dokonce i s kritickým nadhledem a hodnocením. Jazyk je přiměřený a myšlenky už se v něm neztrácí. Tento styl lze autorce jenom doporučit.

Práci by rozhodně prospěla konzultace s teologem a psychologem a je velká škoda, že této možnosti autorka nevyužila.

Práci doporučuji k obhajobě a navrhuji hodnocení *dostatečně*.

Nabídnuté otázky k obhajobě:

1. Kde jsou hranice přístupu analytické psychologie k duchovním (křesťanským) tématům?

2. V čem by mohla být praktická využitelnost Jungova pojetí symbolu pro věřícího člověka, popř. křesťanského teologa?

3. Jaké místo má /může mít/ jungiánský mysticismus (např. oplodnění vody Duchem svatým na počátku stvoření) v křesťanské teologii? Jak může vstoupit či obohatit psychologicko-teologický dialog?

Mgr. Anna Zábelková

POZNÁMKY:

¹ ku příkladu, idee (4. pád), oného, obého, fylosofický (str. 19), druhak (str. 15),...

² např. str. 19 „působnost symbolu“ – myšlena je patrně působivost

str. 15 „Obojí se pak (...) podílí na interpretaci symbolu, která se odehrává jako výklad jeho smyslu.“ – co jiného je interpretace než výklad?

str. 12 „...symboly a symbolické úkony vyjevované a prováděné Kristem nesou v sobě podstatné symbolické prvky, keréžto jsou podobny prvkům starobylých rituálů, židovských a jiných rituálů.“ – kromě toho, že věta nic neříká, protože kruhem opakuje totéž, je navíc nesprávné podivovat se nad podobností úkonů Ježíše a „starých“ Židů, když ježíš a) přišel, aby naplnil Písma; b) byl Žid vychovaný ve starých ritech; c) objevoval (odhaloval) pro Židy nové rozměry dávno ustanovených úkonů, událostí, modliteb, proroctví, zákonů

str. 14 „překonání utrpení a smrti následují zmrtvýchvstání“ – spíš předcházejí, ne?

str. 13 – v poslední větě chybí přísudek ve vedlejší větě

str 12 – nesprávná analogická úvaha – identifikace nenastávala ani

Mám za to, že základní konflikt práce je v tom, že se pokouší pojednat o symbolu v prostoru, který sám je v tomto pojetí symbolem (křesťanství). Tak se předmět i nástroj ztotožňují a vzniká zmatek:

Pokud řekněme, že Ježíš je symbol 1. řádu, pak používáme diskurz analytické psychologie a tedy nenáboženský. Pokud ale máme uvažovat v diskurzu křesťanství, pak rozhodně musíme říct, že Ježíš je živý člověk a živý Bůh, se kterým lze přímo hovořit i naslouchat jeho řeči, a označit ho za symbol je nepřijatelná redukce. Asi tak absurdní, jako říct - odpusťte mi ten příměr – že penis je stejně jenom falický symbol.

Podobné je to s tvrzením, že duchovní život vede člověka k němu samému (str. 23), což je tvrzení psychologické, ale nikoli křesťanské.

O duchovních věcech se pojednává bez Ducha, např. čteme mnoho stran o křtu, který tak úzce souvisí s Ježíšovou dobrou zprávou a Hospodinovou milostí, aniž bychom se dozvěděli něco o spasení. Je to jakoby nás autorka zavedla k prostřenému stolu jako exponátu na výstavě, místo přímo na hostinu.

Psychologické nepřesnosti:

Např. str. 23 „... psychická realita získává převahu nad vůlí i rozumem člověka..“ – míněna je snad psychic. realita převahy nevědomí? či zaplavení emocemi? či podlehnutí vnitř. konfliktu (neuróze)? protože rozum i vůle jsou součástí psychické reality, a tak není jasné, jak by nad nimi mohla převažovat

Teologicky sporná místa: např.

- ztotožnění Ducha svatého se Selbst (str. 35 a dále)
- o Bohu se mluví jako o ono (transcendentno) a naprosto se zde neukazuje Hospodin jako živá bytost, reálná osoba, On či lépe Ty (např. str. 31)
- výklad a pojetí hříchu (str. 28, 31 i jinde)
- Ježíš zvítězil nad smrtí protože „odhalil její tajemství“ (str. 30)
- str. 10 i jinde: tvrzení „skrže symboly, zejména náboženské symboly, se člověk setkává s přesahující skutečností, s Bohem, a to ho staví do konfrontace a nutí vzdát se pýchy“ – z Písma i vlastní zkušenosti vyplývá, že nejsilnější setkání s Bohem se děje přímo, když se člověk stane svědkem, nástrojem či objektem jeho moci (uzdravení, odpuštění, vyhnání démona,...), anebo když je přímo zasažen Božím Duchem (Hospodin k němu promlouvá, odhaluje věci)
- str. 10 „důstojná pokora vede k proměně (...), kdy morální a světlé má převahu nad amorálním a temným“ – důstojná pokora je nepochopitelně paradoxní spojení, protože v blízkém setkání s Hospodinem ví člověk do morku kostí, že „všichni zhřešili“ a že „odplatou za hřích je smrt“ (Izaiáš) – není žádná důstojnost v pokoře před Panovníkem
- bez náhledu, komentáře či kritického zhodnocení je uveden jungiánský mysticismus na téma oplodnění vody Božím Duchem a jejího spojení se světlem: z hlediska archetypální symboliky a renesanční alchymické mystiky nic proti ničemu, naopak krása; ALE z hlediska Písma a biblické teologie je to irelevantní psychologizace